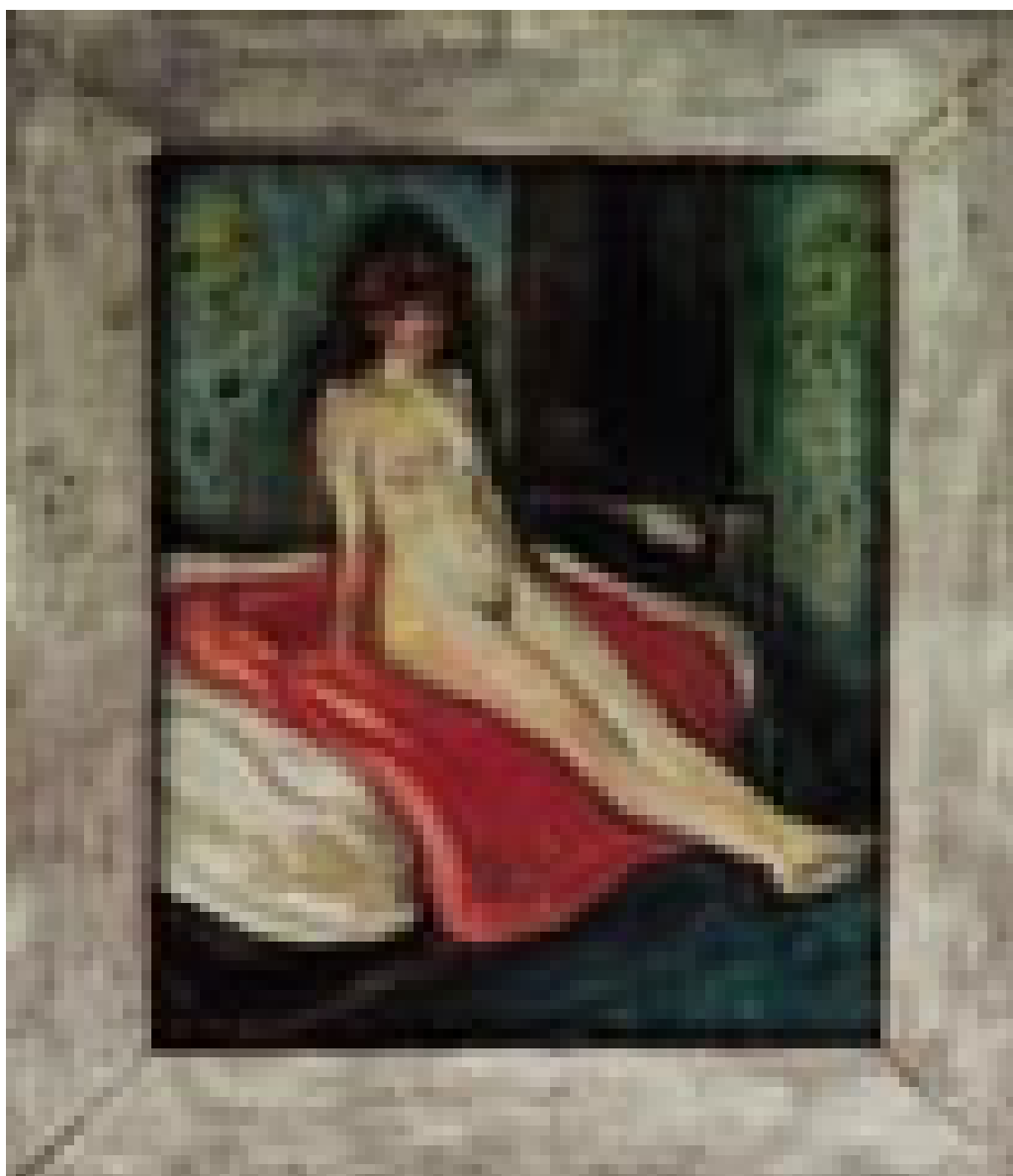

Den andre puberteten

FORSIDEBILDET

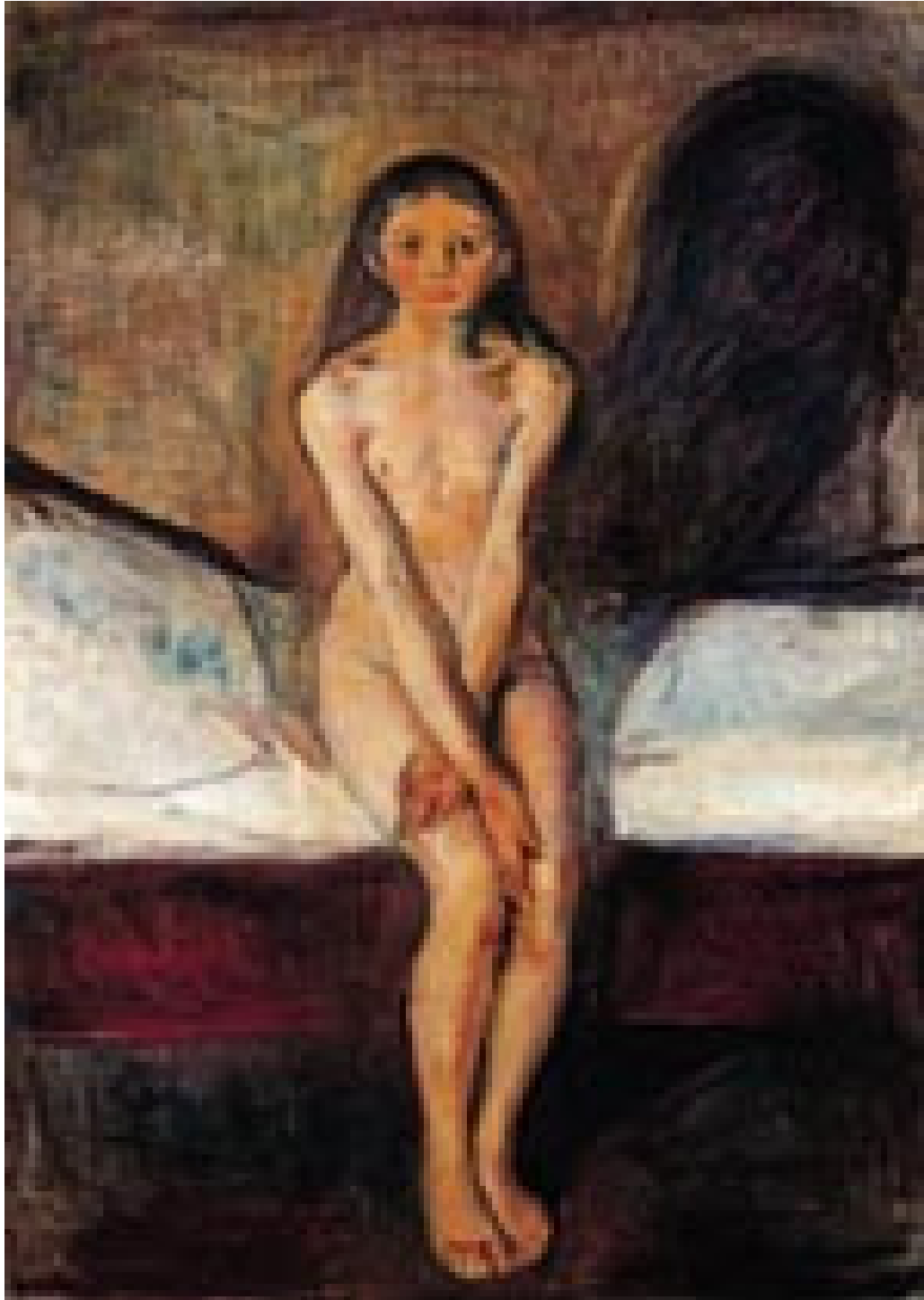

Edvard Munch: Mädchenakt auf rotem Tuch 1902. Foto Øivind Larsen

De fleste kjenner Edvard Munchs (1863 – 1944) maleri Pubertet fra 1894 – 95 i Nasjonalgalleriet. Piken som sitter naken på sin sengekant og ser forskremt fremfor seg med armene i kors over skjødets, mens hennes skygge tar form av en

truende skikkelse på sengen og veggen bakom. For oss ser det ut som om hun skremmes av det voksne liv, av tiden som ligger foran henne, av det som kan skje, symbolisert ved skyggen. Motivet pubertet opptok Munch. Det har således eksistert en utgave av bildet fra 1886, men den finnes ikke lenger. Og da han begynte med grafikk i 1894, tok han opp det samme (1).

I Stuttgart i Tyskland finnes det imidlertid et annet bilde av en ung kvinne i en tilsvarende situasjon. Det er det som er gjengitt på Tidsskriftets forside denne gang, fotografert i Staatsgalerie med tillatelse. Det er utført i olje på lerret, er 81 · 65 cm og er omgitt av en bred treramme som må ansees som en del av bildet. Bildet heter Mädchenakt auf rotem Tuch og det er datert 1902.

Edvard Munch: Pubertet 1894 – 95. Foto Nasjonalgalleriet. Munch-museet/Munch-Ellingsen gruppen/BONO 2001

Ved første blick likner piken på det røde teppet piken på pubertetsbildet. Også her sitter modellen naken på sengen i et rom med grumsete tapet og ser ut i luften foran seg. Men der stopper likheten. Budskapet er et annet. Fyrig rødt hår faller uryddig nedover hennes skuldre. Det er ingen skummel skygge. Hun strekker sin unge kropp mot lyset og alt livet kan ha å gi. Piken er en inkarnasjon av det forføreriske, skriver Karin von Maur i kunstmuseets katalog fra 1982 (2), en femme fatale. Og hun mener at kontrastene mellom rødt og hvitt og den grønne bakgrunnen understreker den ambivalente atmosfæren av opphissende erotikk, angstfylt anspenhet og forfallets avgrunner. Men rødfargen assosieres også til blod, skriver von Maur, til kvinnen som viljeløst offer.

Ketil Bjørnstad har beskrevet en scene i Munchs atelier i Mittelstrasse 11 i Berlin: Inn kommer den finske forfatteren Adolf Paul. Der er kunstnerens modell, en ung kvinne med flammende rødt hår, som blod. Selv om dette må ha vært i 1893, er hun trolig kvinnen som henger avbildet i Stuttgart. Munch beordrer Paul til å legge sitt hode i modellens fang. Hun bøyer seg over ham og et annet motiv oppstår: Vampyren (3).

Tolkinger er avhengige av den tid de gjøres i. Da Pubertet ble stilt ut i 1894, forteller Ingrid Langaard (4) at kunstkritikeren Julius Meier-Graefe tolket den store skyggen som et symbol på kvinnens lyst til å kvele mannen, helst til å tvinge geniet i kne for sine føtter, mens hun selv spiller den uskyldig forfulgte. Nå ser vi det umiddelbart annerledes. Vi er kulturelt mer innstilt på å feste oss ved den reelt forfulgte. Og ved puberteten og dens Sturm und Drang som en vanskelig periode i unge sinn.

Men hva kan en rimelig tolking være, nå anno 2001, av kvinnen på det røde teppet? Det er tross alt også gått om lag 20 år siden katalogens ord ble satt på papiret.

Jeg tror at mange moderne tilskuere vil stoppe opp foran bildet i Stuttgart fordi de kjenner situasjonen. Noen kjenner kanskje seg selv igjen. De stopper opp, ikke fordi de fanges av komplisert symbolikk, men fordi de nikker: De ser en ung og livsbejaende jente, en tenåring som verken er kuert, truet eller truende. Men bare med litt ettertanke og litt vondt i hodet etter kvelden i går.

Et tidløst pubertetsmotiv som simpelthen er uten de store psykologiske dybder og er fremstilt nettopp slik.

Den andre puberteten.

ØivindLarsen

LITTERATUR

1. Stang R. Edvard Munch – Mennesket og kunstneren. Oslo: Aschehoug, 1978.
2. Maur K von, Inboden G. Malerei und Plastik des 20. Jahrhunderts. Stuttgart: Staatsgalerie, 1982.
3. Bjørnstad K. Historien om Edvard Munch. Oslo: Gyldendal, 1993.

4. Langaard I. Edvard Munch – Modningsår. Oslo: Gyldendal, 1960.

Publisert: 28. februar 2001. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2025. Lastet ned fra tidsskriftet.no 26. desember 2025.